

Comunism și anarhism

Piotr Kropotkin

1901

Mulți anarhiști și gânditori, în general, deși recunosc imensele avantaje pe care comunismul le-ar oferi societății, totuși consideră această formă de organizare socială un pericol pentru libertate și pentru libera dezvoltare a individului. Acest pericol este recunoscut de asemenea și de mulți comuniști, și, considerată în totalitatea sa, chestiunea derivă din altă imensă problemă pe care secolul nostru a scos-o la iveală în întreaga sa dimensiune: relația individului cu societatea. Nici nu mai e nevoie să explicăm de ce această chestiune este atât de importantă.

Problema e mascată în diferite feluri. Când vorbesc despre comunism, cei mai mulți oameni se gândesc, mai mult sau mai puțin, la comunismul creștin și monastic și întotdeauna autoritar, promovat în prima jumătate a acestui secol și practicat de anumite comunități.

Aceste comunități au luat ca model familia și au încercat să constituie “marea familie comunistă” pentru “a reforma omul”.

În acest scop, pe lângă munca în comun, ele au impus un trai apropiat de acela al conviețuirii într-o familie, precum și izolarea sau separarea unei colonii de societate. Aceasta a dus la nimic altceva decât la totala ingerință a tuturor „fraților” și „surorilor” în viața privată a fiecărui membru al comunității.

Dincolo de asta, nu s-a putut vedea că există o diferență între comunități izolate, fondate în diferite ocazii în tipul ultimelor trei sau patru secole, și numeroasele comune federalizate care au toate șansele să se nască într-o societate care e pe cale să declanșeze revoluția socială. Cinci aspecte ale acestui subiect astfel trebuie considerate separat:

1. Producția și consumul în comun,
2. Viața domestică în comun (coabitarea: chiar este necesar ca ea să fie aranjată după modelul familiei actuale?),
3. Comunitățile izolate ale timpurilor noastre,
4. Comunele federalizate ale viitorului, și
5. Chiar diminuează, în mod necesar, comunismul individualitatea? Cu alte cuvinte: (condiția) Individului într-o societate comunistă.

O imensă mișcare a ideilor a avut loc în timpul acestui secol sub numele de socialism, în general, începând cu Babeuf, St. Simon, Fourier, Robert Owen și Proudhon, care au formulat curente predominante ale socialismului, și a continuat cu numeroși succesori ai lor Considerant, Pierre Leroux, Louis Blanc (în Franța); Marx, Engels (în Germania); Chernychevski, Bakunin (în Rusia); etc, care au lucrat fie popularizând ideile fondatorilor socialismului modern sau le-au stabilit pe baze științifice.

Aceste idei, în procesul de luare a unei forme precise, au dat naștere la două curente principale: Comunismul autoritar și Comunismul Anarhist; precum și unui număr de școli intermediare de gândire, înclinate să găsească o cale de mijloc, cum ar fi Capitalismul de Stat, Colectivismul, Cooperarea; printre masele de muncitori ele au creat formidabile mișcări ale muncitorilor care luptă să organizeze întreaga masă de muncitori pe meserii pentru a lupta împotriva Capitalului, și care devin mai internaționale odată ce muncitorii de diferite naționalități intră din ce în ce mai mult în contact unii cu alții.

Următoarele trei idei esențiale au fost câștigate de această imensă mișcare a ideilor și a acțiunii, și acestea au pătruns deja în mare măsură în conștiința publică:

1. Abolirea sistemului sclaviei salariale, forma modernă a servituții (sclaviei) din antichitate
2. Abolirea proprietății individuale asupra mijloacelor de producție, și
3. Eliberarea individului și a societății de mașinăria politică, de Stat, care menține sclavia economică.

Asupra acestor trei idei cu toții suntem de acord, și chiar și cei care pledează pentru “cărțile de muncă” (munca la normă) sau care, ca Brousse, doresc ca toți să devină “funcționari,” adică angajați ai Statului sau ai Comunei, admit că, atunci când susțin oricare dintre aceste propuneri, o fac doar pentru că nu văd comunismul ca fiind imediat posibil. Ei acceptă acest compromis ca pe un tertip, dar scopul lor rămâne comunismul.

Și, în privința Statului, chiar și cei mai îndârjiți partizani ai Statului, ai autorității, chiar și ai dictaturii, admit că, odată cu dispariția claselor de azi, Statul va înceta să mai existe.

Astfel, putem spune, fără a exagera importanța secțiunii noastre a mișcării socialiste, -și anume, secțiunea anarhistă – că, în ciuda tuturor diferențelor dintre diferitele tipuri de socialism (care diferențe sunt, înainte de toate, bazate pe caracterul mai mult sau mai puțin revoluționar al mijloacelor de acțiune al fiecărei categorii), putem afirma că toate tipurile, prin vocea gânditorilor lor, recunosc evoluția către Comunism Libertar ca fiind scopul evoluției socialiste. Toate celelalte, așa cum ei înșiși mărturisesc, sunt doar etape de parcurs către acest scop.

Ar fi lipsit de temeii să discutăm aceste etape de parcurs, fără a examina tendințele dezvoltării societății moderne.

Asupra acestor diferite tendințe, două, înainte de toate, merită atenția noastră. Una este dificultatea din ce în ce mai mare în a determina partea cu care fiecare individ contribuie la producția modernă.

Industria și agricultura au devenit atât de complicate, atât de interdependente una de alta, toate industriile sunt atât de dependente una de alta că plata (corectă) către producător în funcție de rezultate devine imposibilă, cu cât industria se dezvoltă mai mult, cu atât mai mult vedem că plata la bucată este înlocuită de salarii. Salariile, pe de altă parte, devin mai egale. Diviziunea societății moderne burghize în clase cu siguranță rămâne însă, și există o întreagă clasă de burghezi care câștigă mai mult pe măsură ce fac mai puțin. Clasa muncitoare în sine e împărțită în patru mari diviziuni:

1. femeile,
2. lucrătorii agricoli,
3. lucrătorii necalificați, și
4. lucrătorii calificați.

Aceste diviziuni reprezintă patru grade de exploatare și nu sunt altceva decât rezultatul organizării burghize. Într-o societate formată din oameni egali, în care toți pot învăța o meserie și în care exploatarea femeii de către bărbat, a țăranului de către manufacturier vor înceta, aceste clase vor dispărea. Dar chiar și azi, salariile în interiorul fiecăreia dintre aceste clase tind să devină mai egale. Asta duce la afirmația: “că o zi de muncă pe o navă e la fel de valoroasă cât o zi de muncă a unui bijutier,” și e ceea ce l-a determinat pe Robert Owen să conceapă “cărțile sale de muncă,” pe baza cărora cei care munceau erau plătiți în funcție de ore și de bunurile produse.

Dar dacă ne uităm în urmă la toate încercările făcute în această direcție, vedem că, cu excepția câtorva mii de fermieri din Statele Unite, “cărțile de muncă” nu s-au răspândit de la sfârșitul primului sfert de secol când Owen a încercat să le promoveze. Motivele acestei situații au fost discutate în altă parte (vezi capitolul Sistemul Salarial, din cartea mea Cucerirea Pâinii, “The Conquest of Bread”).

Pe de altă parte, vedem un mare număr de încercări de socializare parțială, tinzând în direcția comunismului. Sute de comunități comuniste au fost fondate în timpul acestui secol aproape peste tot și chiar și în acest moment știm de mai bine de 400 de astfel de comunități, toate fiind mai mult sau mai puțin comuniste. În aceeași direcție a comunismului – comunismului parțial, adică – tind să fie făcute aproape toate încercările numeroase de socializare pe care le vedem că apar în societatea burghiză, fie între indivizi sau fie în legătură cu socializarea chestiunilor municipale.

Hotelurile, căminele, toate sunt experimente în direcția comunismului parțial făcute de către burghizie. Pentru o anumită sumă pe zi, poți să alegi între 10 sau 15 feluri de mâncare care îți sunt puse la

dispoziție de către hotel, fără ca cineva să controleze cantitatea pe care ai mâncat-o. Această organizare este chiar internațională și înainte de a pleca din Paris sau Londra poți să cumperi cupoane (de 10 franci pe zi) care îți vor da posibilitatea să stai unde vrei tu în sute de hoteluri din Franța, Germania, Elveția etc, toate aparținând unui lanț internațional de hoteluri.

Burghezia a înțeles prea bine avantajele comunismului parțial combinate cu aproape nelimitata libertate a individului cu privire la consum, și în toate aceste instituții pentru un preț fix pe lună poți să locuiești și să te hrănești, cu singura excepție a costurilor pentru serviciile extra (vin, sau apartamente speciale) pentru care plătești separat.

Incendiile, furtul sau accidentele sunt asigurate (mai ales în satele unde egalitatea condițiilor permite ca toți locuitorii să plătească aceeași primă de asigurare), aranjament prin care marile magazine englezești îți vor asigura pentru un șiling pe săptămână tot peștele pe care o familie îl poate consuma, cluburile și societățile nenumărate de asigurări împotriva bolilor etc etc. Această masă de instituții, create în secolul 19, sunt o abordare către comunism, în privința consumului parțial sau total.

În sfârșit, există o serie vastă de instituții municipale – apă, gaz, electricitate, locuințe, călătorii cu trenul cu bilete uniforme, băi, spălătorii etc – unde încercări similare de socializare a consumului sunt făcute pe o scară din ce în ce mai mare.

Toate acestea cu siguranță nu înseamnă comunism încă. Departe de așa ceva. dar principiul acestor instituții conține o parte din principiul comunismului: pentru atâta pe zi (azi în bani, mâine în muncă) ai dreptul să-ți satisfaci – cu excepția luxului – orice dorințe ai.

Aceste incursiuni ale burgheziei în comunism diferă de comunismul real în multe feluri; și esențial în următoarele două privințe;

1. plata în bani în loc de plata în muncă;
2. consumatorii nu au nici un cuvânt de spus în administrarea unei anumite întreprinderi.

Dacă, în orice caz, ideea și tendința acestor instituții ar fi bine înțelese, nu ar fi dificil nici chiar azi să începem prin inițiativă publică sau privată o comunitate care să ducă la îndeplinire principiile mai sus menționate. Să presupunem un teritoriu de 500 de hectare pe care sunt construite 200 de locuințe, fiecare înconjurată de o grădină sau de o livadă de un sfert de hectar. Managementul permite fiecărei familii care ocupă o locuință să aleagă din 50 de feluri de mâncare pe zi ce își dorește, sau se asigură că are pâine, legume, carne cafea dacă vrea să le prepare în casă, separat de restul. În schimb, managementul cere ori o anumită sumă pe an în bani, sau un anumit număr de ore de muncă la alegerea consumatorului în unul din departamentele comunității: agricultură, creșterea animalelor, gătit sau curățenie. Asta ar putea fi pus în practică și mâine dacă ar cere cineva, și trebuie să ne mirăm că o asemenea fermă-hotel-grădină nu a fost fondată încă de către un întreprinzător proprietar de hotel.

Se va obiecta, fără îndoială, că tocmai aici, la introducerea muncii în comun, comuniștii în general au eșuat. Totuși această obiecțiune nu stă în picioare. Motivele eșecului au fost întotdeauna în altă parte.

În primul rând aproape toate comunitățile au fost fondate pe un val de entuziasm aproape general religios. Oamenii au fost rugați să devină „pionierii umanității;” să se supună dictatelor unei moralități formaliste, pedante și minuțioase, să se regenereze chiar prin viața comunistă, să își dăruiască tot timpul, toate orele de muncă și relaxare, comunității, să trăiască întru totul pentru comunitate.

Asta a însemnat că aceste comunități au impus omului să acționeze pur și simplu ca un călugăr și au cerut – fără să fie nevoie de așa ceva – ca oamenii să fie ceea ce ei nu sunt. Numai în ultima vreme vedem că au apărut comunități care au fost fondate de către oamenii muncitori anarhiști fără să aibă asemenea pretenții, ci doar pentru scopuri economice – pentru a se elibera pe ei înșiși de exploatarea capitalistă.

A doua greșală stă în dorința de a gestiona comunitatea după modelul unei familii, de a face din ea „marea familie”. Toți erau obligați să trăiască în aceeași casă și erau astfel forțați să se întâlnească mereu și continuu cu aceiași „frați și surori”. Și așa e greu ca doi frați să trăiască în aceeași casă și viața de familie nu e întotdeauna armonioasă; așa că a fost o eroare fundamentală să impună tuturor „marea

familie” în loc să încerce, dimpotrivă, să garanteze pe cât de multă libertate și o viață într-un cămin fiecărui individ.

Pe lângă asta, o comunitate mică nu poate dura multă vreme; “frații și surorile” forțați să se vadă mereu și continuu, nu mai au ce să-și spună și ajung să se deteste unii pe alții. Și dacă două persoane devenind rivali sau pur și simplu prin faptul că nu se plac sunt în stare prin neînțelegerile lor să ducă la disoluția unei comunități, viața prelungită a unor asemenea comunități ar fi un lucru foarte bizar, mai ales din moment ce toate comunitățile fondate până acum pe aceste principii s-au izolat singure.

Este o concluzie inevitabilă că o asociație închisă de 10, 20, sau 100 de persoane nu poate dura mai mult de trei sau patru ani.

Ar fi chiar regretabil dacă ar dura mai mult, pentru că asta ar dovedi doar că toți au ajuns sub influența unui singur individ sau că toți și-au pierdut individualitatea. Ei bine, din moment ce e sigur că în trei, patru sau cinci ani o parte dintre cei care fac parte din acea comunitate și-ar dori să plece, ar trebui să existe cel puțin o duzină sau mai multe comunități federalizate pentru ca cei care, dintr-un motiv sau altul, doresc să plece dintr-o comunitate și să se poată muta în altă comunitate, fiind înlocuiți de noi veniți din alte locuri. Altfel, „stupul” communist trebuie în mod necesar să piară sau (ceea ce aproape întotdeauna se întâmplă) să cadă în mâinile unui singur individ – în general cel mai mare sarlatan dintre “frați”.

În sfârșit, toate comunitățile fondate până acum s-au izolat pe ele însele de societate, dar lupta, o luptă de viață, e mult mai imperativ necesară pentru un om activ decât o masă îmbelșugată. Această dorință de a vedea lumea, de a călători, de a-și duce luptele e chemarea imperativă pentru generația tânără. De asta se întâmplă (așa cum Chaikovski a remarcat din experiența sa) că oamenii tineri, la vârsta de 18 sau 20 de ani, în mod necesar părăsesc o comunitate care nu cuprinde întreaga societate.

Nu mai e nevoie să adăugăm că guvernele de toate felurile întotdeauna au fost cele mai mari obstacole pentru toate comunitățile. Comunitățile care au avut de-a face cel mai puțin cu guvernele sau deloc au reușit cel mai bine. Asta e ușor de înțeles: ura Politică este una dintre cele mai violente în caracterul ei. Putem trăi în același oraș cu adversarii noștri politici dacă nu suntem forțați să ne vedem cu ei în fiecare moment. Dar cum să fie viața posibilă într-o comunitate mică unde dăm de ei mereu.

Dezacordurile politice pătrund în studiu, în atelierul unde muncim, în locul unde vrem să ne găsim relaxarea, și viața devine imposibilă.

Pe de altă parte, s-a dovedit, până la convingere, că munca în comun, producția comunistă, reușește în mod minunat. În nici o întreprindere comercială nu există atât de multă valoare adăugată pământului de către oamenii muncitori cum e în fiecare dintre comunitățile fondate în America și Europa. Greșeli de calcul se pot întâmpla peste tot, așa cum se întâmplă în toate afacerile capitaliste, dar din moment ce se știe că în timpul primilor cinci ani de la instituire patru din fiecare afacere comercială intră în faliment, trebuie să admitem că nimic similar sau care chiar să se apropie de asta nu s-a întâmplat în comunitățile comuniste. Deci, când presa burgheză, dorind să fie ingenioasă, spune că le-ar da o insulă anarhiștilor pe care să își stabilească comunitatea lor, se bazează pe experiența noastră că suntem în stare să acceptăm această propunere, dacă numai această insulă ar fi, de exemplu, Insula Franței (Paris) și că în evaluarea bunăstării sociale vom primi partea care ni se cuvine. Numai că, din moment ce știm că nici Parisul, nici partea noastră din bunăstarea socială nu ne vor fi oferite, într-o zi o să ne luăm noi înșine prin mijloacele revoluției sociale.

Paris și Barceloan în 1871 nu au fost departe de a reuși asta – și ideile lor au rezistat de atunci încolo și au deschis noi drumuri.

Progresul ne permite să vedem că, mai presus de orice, că un oraș izolat, proclamând Comuna, ar avea o mare dificultate să reziste. Experimentul ar trebui, astfel, să fie făcut pe un teritoriu – de exemplu, unul dintre statele occidentale, Idaho sau Ohio – așa cum socialiștii americani sugerează, și ei au dreptate. Pe un teritoriu suficient de mare, nu în interiorul limitelor unui singur oraș, trebuie cândva să începem să punem în practică comunismul viitorului.

Am demonstrat de atâtea ori că comunismul de stat este imposibil, că este lipsit de folos să insistăm asupra acestui subiect. O dovadă a acestui lucru, și mai mult, stă în capriciul credincioșilor în Stat,

pentru că de fapt susținătorii statului socialist nu cred ei înșiși în comunismul de stat. O parte dintre ei se ocupă ei înșiși cu cucerirea unei părți din puterea Statului de azi – a Statului burghez – și nu își bat capul să explice deloc că ideea lor de Stat socialist este diferită de un sistem al capitalismului de stat în care toată lumea ar fi un funcționar (angajat) al statului. Dacă le spunem că ăsta e scopul spre care țintesc, se enervează; totuși nu explică ce alt sistem de societate vor ei să stabilească. Cum nu cred în posibilitatea unei revoluții sociale în viitorul apropiat, scopul lor este să devină parte a guvernului în Statul burghez de azi și lasă viitorului să decidă cum se va sfârși asta.

În privința celor care au încercat să schițeze liniile generale ale unui stat socialist în viitor, ei au avut parte de critici prin afirmarea că tot ce doresc sunt birouri de statistică. Dar asta nu e decât o joacă cu cuvintele. Pe lângă asta, se declară cu tărie azi că numai statisticile valorii sunt cele care sunt înregistrate de către fiecare individ; vârsta, ocupația, poziția socială sau listele a ceea ce a vândut sau cumpărat, produs sau consumat.

Chestiunile care trebuie puse sunt de obicei cele ale elaburării voluntare (de către oameni de știință, societățile statistice), și munca birourilor de statistică constă azi în distribuirea chestionarelor, în aranjarea și adunarea mecanică a răspunsurilor. A reduce Statul, guvernele, la această funcție și a spune că prin “guvern” numai asta trebuie înțeles înseamnă nimic altceva (dacă ar fi spus sincer) decât o retragere onorabilă. Și trebuie într-adevăr să admitem că Iacobinii de acum 30 de ani s-au îndepărtat imens de idealurile de dictatură și centralizare socialistă. Nimeni nu ar mai îndrăzni azi să spună că producția sau consumul de cartofi sau de orez trebuie să fie reglementat de parlamentul Statului Poporului german (Volksstaat) la Berlin. Aceste lucruri insipide nu mai sunt spuse azi.

Statul comunist este o utopie la care proprii săi aderenți au renunțat și este vremea să mergem mai departe. O chestiune mult mai importantă care trebuie examinată, într-adevăr, este aceasta: dacă comunismul anarhist sau libertar nu implică și el o diminuare a libertății individuale?

De fapt, în toate aceste discuții despre libertate ideile noastre sunt mascate de către influența, care a supraviețuit din secolele trecute, sclaviei, servituții și opresiunii religioase.

Economiștii prezintă contractul impus cu forța (sub amenințarea foamei) între un stăpân și omul care muncește ca fiind o stare de libertate.

Politicienii, din nou, numesc și ei libertate condiția actuală a cetățeanului de azi care a devenit un iobag și un plătitor de taxe către Stat. Cei mai avansați moralști, cum ar fi Mill și numeroșii săi discipoli, definesc libertatea ca dreptul de a face orice dorești cu excepția îngrădirii libertăților egale ale celorlalți.

Dincolo de faptul că cuvântul “drept” este un termen foarte confuz pe care l-am moștenit din secolele trecute, însemnând nimic sau prea mult, definiția lui Mill i-a dat posibilitatea filosofului Spencer, numeroșilor autori și chiar și unor anarhiști individualiști să reconstruiască tribunalele și pedepsele legale, chiar și pedeapsa cu moartea – adică să reintroducă, în mod necesar, în cele din urmă Statul însuși pe care ei înșiși l-au criticat admirabil. Ideea de liberă voință este ascunsă în spatele tuturor acestor raționamente.

Dacă punem la o parte toate acțiunile inconștiente și luăm în considerare numai acțiunile premeditate (fiind doar acelea pe care legea, sistemele religioase și penale încearcă să le influențeze) vedem că fiecare acțiune de acest fel este precedată de o oarecare discuție/analiză care are loc în mintea omului; de exemplu, “Aș vrea să ies la o plimbare”, se gândește cineva, „Nu pot, am o întâlnire cu un prieten”, sau „Nu pot, am promis că o să termin de făcut asta”, sau „Soției și copilului nu le va plăcea că mă duc singur și că ei vor rămâne acasă”, sau „O să fiu dat afară dacă nu mă duc la serviciu.”

Ultima cugetare implică teama de pedeapsă. În primele trei exemple, acest om se confruntă doar cu el însuși, cu obiceiurile sale privind loialitatea, cu simpatiile sale. Și în asta stă toată diferența. Spunem că un om forțat să raționalizeze că trebuie să renunțe la un anumit lucru de teama pedepsei nu este un om liber. Și afirmăm că umanitatea poate și trebuie să se elibereze de teama de pedeapsă, și că poate constitui o societate anarhistă în care teama de pedeapsă și chiar refuzul de a dori să dai vina pe cineva vor dispărea. Acesta e idealul la care vrem noi să ajungem.

Dar știm că nu ne putem elibera pe noi înșine de obiceiul de a fi loiali (de a ne ține promisiunile), nici de simpatiile noastre (teama de a-i face să sufere pe cei pe care-i iubim și cărora nu vrem să le facem nici un pic de rău și nici nu vrem să-i dezamăgim). În această ultimă privință, omul nu e niciodată liber.

Crusoe, pe insula sa, nu era liber. În momentul în care a început să-și construiască corabia, să cultive grădina sau să strângă provizii pentru iarnă, el deja a fost capturat sau absorbit de munca sa. Dacă îi era lene și ar fi preferat să zacă în peșteră, a ezitat pentru un moment și oricum s-a apucat să muncească. În momentul în care s-a împrietenit cu un câțel, cu două sau trei capre și mai presus de orice după ce s-a întâlnit cu Friday, nu a mai fost absolut deloc liber în sensul în care aceste cuvinte sunt uneori folosite în discuțiile noastre. A început să aibă obligații, trebuia să se gândească la interesele altora, nu mai putea fi individualistul perfect pe care uneori ne așteptam să-l regăsim în el.

În momentul în care a avut o soție și copii, educați de el sau încredințați altora spre educare (societății), din momentul în care are un animal domestic, sau chiar și o veche livadă, care are nevoie să fie udată și îngrijită la anumite ore, din acel moment el nu mai poate fi tipul de om „căruia nu-i pasă de nimic”, „egoistul”, „individualistul” care este uneori reprezentat ca tipul de om liber. Nici pe insula lui Crusoe, cu atât mai puțin în societate de orice tip ar fi ea, acest tip de om nu există de fapt. Omul ia în considerare și întotdeauna va ține cont de interesele altor oameni în proporție cu stabilirea relațiilor de interes reciproc între ei, și cu cât face mai mult asta, cu atât mai mult acești alții afirmă propriile lor sentimente și dorințe.

Astfel, nu găsim o altă definiție a libertății decât următoarea: posibilitatea unei acțiuni fără a fi influențat în acele acțiuni de teama de pedeapsă din partea societății (constrângere corporală, amenințarea cu foamea sau chiar cenzura, cu constrângerii care vine în urma relației cu un prieten).

Înțelegând libertatea în acest sens – și ne îndoim că o mai largă și în același timp mai reală definiție a libertății poate fi găsită – putem spune că comunismul poate diminua, chiar anihila toată libertatea individuală și în multe comunități comuniste aceasta s-a încercat; dar poate să și mărească această libertate în cele mai largi limite ale sale.

Totul depinde de ideile fundamentale pe care asocierea dintre oameni se bazează. Nu forma unei asocieri este cea care implică sclavia; ci ideea de libertate individuală pe care o aducem cu noi în asocierea cu alții și care determină mai mult sau mai puțin caracterul liberatar al acelei asocieri.

Coabitarea a doi indivizi sub același acoperiș ar putea duce la înrobirea unuia de către altul, cum la fel de bine ar putea duce la libertate de care să se bucure amândoi.

Același lucru e valabil și pentru familie sau pentru cooperarea dintre două persoane în grădinărit sau în realizarea unei reviste. Același lucru e valabil și în privința unor asociații mai mari sau mai mici, și e valabil și în privința fiecărei instituții sociale.

Astfel, timp de 10, 11, 20 de secole, vedem comune de oameni egali, oameni la fel de liberi – și patru secole mai târziu ne trezim că același comune cer dictatura unui preot.

Judecătorii și legile rămân; ideea legii Imperiului Roman, a Statului a devenit dominantă, în timp ce cele legate de libertate, de rezolvarea disputelor prin mediere și prin aplicarea federalismului în cel mai mare grad posibil au dispărut; și așa a devenit sclavia dominantă. Ei bine, dintre toate instituțiile sau formele de organizare socială care au fost încercate până azi, comunismul e cel care garantează cel mai mare grad de libertate individuală – cu condiția ca ideea care stă la baza comunității să fie Libertatea, Anarhia (fără lideri, fără stăpâni).

Comunismul e capabil să își asume toate formele de libertate sau de opresiune pe care alte instituții nu le pot oferi. Ar putea produce o mănăstire în care toți implicit să se supună ordinilor unui superior, și ar putea produce o organizare absolut liberă, lăsând deplina libertate individului, existând numai atâta timp cât cei care s-au asociat doresc să rămână împreună, fără a impune nimic nimănui, dorind mai degrabă să apere, să mărească și să extindă în toate direcțiile libertatea individului.

Comunismul ar putea fi autoritar (caz în care comunitatea va începe să decadă rapid) sau ar putea fi anarhist. Statul, dimpotrivă, nu poate fi anarhist. Este autoritar sau încetează să mai fie Stat.

Comunismul garantează libertatea economică mai bine decât oricare alte forme de asociere, pentru că poate garanta un trai bun, chiar și în lux, în schimbul câtorva ore de muncă în locul unei zile întregi de muncă.

A oferi unui om 10 sau 11 ore pe zi de timp liber, doar pentru el, din cele 16 în care suntem activi (pentru că trebuie să mai și dormim) înseamnă să mărim libertatea individuală până în acel punct care mii de ani a fost idealul umanității.

Asta poate fi pus în practică azi într-o societate comunistă în care omul poate dispune de cel puțin 10 ore pe zi de timp liber, doar al lui.

Asta înseamnă eliberarea (emanciparea) de una dintre cele mai mari poveri ale sclaviei impuse asupra omului. Înseamnă mărirea libertății.

A admite că toți oamenii sunt egali și a renunța la guvernarea unora de către alții este o altă formă de mărire a libertății individuale într-un grad pe care nici o altă formă de asociere nu l-a admis nici măcar ca vis al său. Devine posibil numai după ce au fost făcuți primii pași: când omul are mijloacele, prin care își asigură traiul, garantate și nu mai este forțat să își vândă puterea fizică și puterea intelectuală celor îl exploatează, situați fiind pe o clasă superioară lui.

În fine, a recunoaște că progresul se bazează pe o varietate de meserii și a ne organiza într-un asemenea mod care să permită unui om să poată fi absolut liber în timpul orelor care îi rămân în afara muncii, și chiar să aibă libertatea să își schimbe meseriile dacă/când dorește, sau să facă munci variate – o șansă pentru care educația și instruirea îl pot pregăti – asta poate fi ușor pus în practică într-o societate comunistă – asta, din nou, înseamnă eliberarea (emanciparea) individului, care va găsi uși deschise în orice direcție ar dori să își completeze dezvoltarea (personalității sale).

În privința celorlalte chestiuni, totul depinde de ideile pe care o comunitate este fondată. Știm că o comunitate religioasă în care cei care se simt nefericiți și nu ascund că sunt nefericiți sunt adesea abordați de “un frate”: “Ești trist. Totuși, încearcă să nu mai arăți că ești așa mâhnit pentru că altfel o să-i întristezi și pe ceilalți frați și surori ale tale.”

Și știm că din comunitățile formate din 7 oameni, una dintre ele a trecut la nominalizarea a patru comitete: de grădinarit, de transport, de gospodărit, de expropriere, cu drepturi absolute pentru președintele fiecărui comitet. Cu siguranță au existat comunități fondate sau invadate de “criminali ai autorității” (un tip special recomandat atenției domnului Lombrose) și chiar și un număr de comunități au fost fondate de susținători turbați ai absorbirii individului de către societate. Dar acești oameni nu au fost produsul comunismului, ci al creștinismului (eminamente autoritar, în esența sa) și al legii Imperiului Roman: Statul.

Ideea fundamentală a acestor oameni, care au susținut că societatea nu poate exista fără poliție și judecători, fără ideea de Stat, este cea care este un pericol permanent pentru toate libertățile, și nu ideea comunismului – care constă în consumarea și producerea fără a calcula partea exactă a fiecărui individ. Această idee, dimpotrivă, este o idee a libertății, a eliberării și emancipării.

Astfel am ajuns la următoarele concluzii: încercările care au fost făcute pentru a se ajunge la comunism au eșuat pentru că:

1. Au fost bazate pe imboldul unui caracter religios, în loc să considere comunitatea pur și simplu ca un mijloc de consum și de producție,
2. S-au izolat pe ele însele de societate,
3. Au fost impregnate de spiritul autoritar,
4. Au fost izolate în loc să fie federalizate,
5. Le-au cerut membrilor lor să muncească atât de mult încât să nu le rămână nici un pic de timp liber pentru ei, și

6. Au fost modelate pe forma familiei patriarhale în loc să aibă ca scop cea mai mare eliberare posibilă a individului.

Comunismul, fiind eminamente o instituție economică, nu prejudiciază în nici un fel dimensiunea de libertate garantată individului, inițiatorului, rebelului împotriva obiceiurilor care tind să se cristalizeze.

Ar putea fi autoritar, ceea ce în mod necesar duce la moartea comunității, dar ar putea fi libertar, ceea ce în secolul 20, și chiar în comunismul parțial al tinerelor orașe ale acestei epoci, duce la crearea unei civilizații tinere plină de vigoare, a unei noi primăveri pentru Europa.

Singura formă durabilă de comunism, însă, este cea în care, ținând cont de efectele pe care le generează contactul apropiat dintre semenii, fiecare efort va fi făcut pentru a extinde libertatea individului în toate direcțiile.

În asemenea condiții, sub influența acestei idei, libertatea individului, mărită deja de durata de timp liber care îi este garantată, nu va fi limitată în nici un mod decât se întâmplă azi prin necesitățile asigurării utilităților, transportului pentru fiecare al hranei de la marile depozite de hrană, sau prin faptul că în timpul orelor de muncă lucrăm alături de alte mii de muncitori, semenii ai noștri.

Având anarhia ca scop și ca mijloc, comunismul devine posibil. Fără anarhie, în mod necesar el devine sclavie și nu are cum să existe ca și comunism.

Freedom: Iulie, p. 30. – August, p. 38, 1901

Biblioteca Anarhistă

Piotr Kropotkin
Comunism și anarhism
1901

Preluat la 16.12.2022 de la <https://iasromania.wordpress.com/>

ro.theanarchistlibrary.org